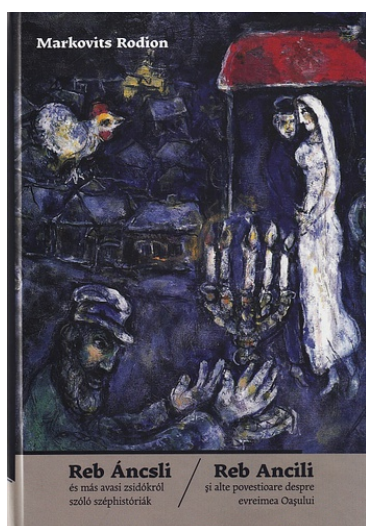

Mărturisiri despre o carte furată

Markovits Rodion, *Reb Ancili și alte povestioare despre evreimea Oașului*

De Julia Henriette Kakucs

Cred că încă nu ți-am arătat cărțile din vitrina mea tainică. Ascund în ea volume – de poezie și proză, istorie și filozofie, manuscrise autobiografice sau analize sociologice – semnate de prietenii care le-au scris. Tot acolo se găsesc și cărțile tale preferate, lipite tandru de povestirile sufletului meu. De scurt timp, se pitește între ele, singura carte care a fost furată pentru mine. Mă simt onorată... A fost luată, în toată frumusețea ei, de pe raftul unei camere singuratice, precum se culeg cuiva stelele cerului... O mică bijuterie a unui autor evreu de limbă

maghiară, născut la Gherța Mică în anul 1884. Mi-a sosit prin poștă. Un volum publicat în 1939, în orașul amintirilor mele, Timisoara. Aceasta este prima ei traducere în limba română.

Scriitorul? Îți este cunoscut. Știu că i-ai citit romanul. *Garnizoana din Siberia* l-a făcut cunoscut în toată lumea. Cartea despre care doresc să-ți povestesc, este specială. Nu a mai vorbit niciodată despre ceea ce rememorează în aceste scurte povestiri. În niciun articol, în niciun interviu de-al lui, nu vom mai regăsi relatări despre sărăcia din satul natal, spiritualitatea hasidică, tradițiile înrădăcinate prezentate paralel cu detalii laiciste. Markovits însăși, a mărturisit că a scris-o după lungi ezitări. Îl înțelegem... Anul 1939 a fost doar unul din lungul șir de ani nefaști, ai unei Europe ce își pierdea tocmai valorile umane, într-un război cumplit... Descrierea anecdotică a situațiilor ce subliniază umorul și înțelepciunea unei comunități care își respecta rădăcinile, sălășuind în satele de munte din jurul orașului Satu-Mare, ne încânta și astăzi.

Mă întreb de ce imaginea collectorului de zdrențe mi se reactualizează tocmai acum, în negura iernii ce se apropie? Poate fi paralela cu biografia marelui Kirk Douglas – recent difuzată de toate mediile – cea care mi-o reamintește? Mare mi-a fost surpriza

citind că tatăl stelei de la Hollywood a fost un „Lumpensammler“, un evreu culegător de cârpe! Existența dusă în pătura inferioară a societății i-a furnizat copilului – Issur Danielovici Demski – încă pe scena școlii, dorul nesățios după succes. „Nu m-am îndrăgostit de literatură recitând o poezie, ci de aplauze,“ recunoaște actorul cu ocazia împlinirii vârstei de 100 de ani.

Îți voi citi, pentru a-ți putea imagina acest mod de viață, un fragment din traducerea în limba română:

„Toată săptămâna, gârboviți sub greutatea coșurilor pe care le cărau în spate, gemeau și fluierau între căsuțele dintre culmile oșenești, cărau toată săptămâna bijuteriile de sticlă colorată, baticurile, bricegele, ceramica pentru care primeau zdrențe, haine vechi. Cu cât trecea marfa de schimb, devenea tot mai greu coșul din spatele lor, până ce, în final, vinerea înainte de masă, sub un munte de cârpe și zdrențe în spinare, ajungeau, gâfâind, la întâmpinarea prințesei Sâmbăta.“

Răsfoiesc paginile cărții bilingve maghiar-român. De pe copertă mă privesc frânturi din lumea picturilor lui Chagall. Cocoșul anunță zorile, probabil dorul după vremuri mai bune, lumina unei menora lasă să se străvadă conturul unui sat din nord-estul Europei, mireasa se sprijină de umărul unui mire zâmbitor, în timp ce palmele rabinului se înalță purtând rugăciunile spre cer... Îmi pare bine aleasă simbioza limbajului pictural cu vorbele scriitorului. Contemporani fiind – Chagall născându-se doar trei ani mai târziu decât Markovits – ambii redau atmosfera comunității evreiești a epocii. În cartea sa, *Reb Áncsli és más avasi zsidókról szóló széphistóriák / Reb Ancili și alte povestioare despre evreimea Oașului*, portretele personajelor trăiesc în noi intens, vocea lor ne pătrunde, descrierea interioarelor sunt fragmente din peliculele mereu vii ale memoriei.

Într-o reușită traducere, Felician Pop, scriitor, director al Muzeului Județean și al Centrului de Creație din Satu-Mare, reușește să păstreze nostalgia paginilor originale. Uneori întâlnirile – chiar și cele dintre un cititor și o carte – par conduse de o mână magică. Traducătorul mărturisește că a descoperit întâmplător volumul lui Markovits în timpul unei plimbări prin Budapesta. Probabil atenția i-a fost focusată și de apropiata aniversare a 130 de ani de la nașterea scriitorului. Împins de dorința de a face accesibilă cititorilor de limba română fațetele multiple, multiculturale ale regiunii Oaș, Felician Pop, cunoscător al limbii maghiare, a pregătit cu această

ocazie, ediția bilingvă. Traducerea a deschis fereastra cuvintelor înțelese de un cerc larg de cititori spre o lume plină de originalitate, cu valori sociale și spirituale marcate de tradiție, de legi scrise și nescrise. Relatările retrezesc pe străzile Gherței Mici și Gherței Mari, asemeni paletelor unui pictor, personaje deseori suprarealiste. Îți amintești de *Regele țânțarilor*? Acum înțeleg de ce porecele nu se pot folosi sâmbătă. În fața Torei se pronunță doar numele adevărat. Adânc impresionată am fost de paginile în care autorul își comemorează bunicii.

Întâlnirea lor este istorisită cu mult farmec:

„Stă rabinul tăcut în noapte, în acea noapte de sâmbătă, așa stă și bunicul. Deja este trist și el. Apoi, apare o tânără bine făcută. Îi pofteste în casă, unde arde de acum, o lumânare de seu. Nu cea de sărbătoare, lumânarea sfiintita, ci una obișnuită, numai pentru a face lumină. Intră în casă. Fata, care arată ca o țărăncuță, este foarte frumoasă. Bunicul, împotriva tuturor regulilor, își întârzie ochii pe trupul ei. Dar acum, totuși, nu despre asta este vorba...”

Da, într-adevăr, acum, nu despre asta este vorba...

Atmosfera povestirilor mă urmărește încă. Lectura, în ambele limbi, mi-a oferit o călătorie într-o comunitate înghițită de timp.

O carte furată pentru mine... "furată" cu aprobarea proprietarului, știu...

Și stelele căzătoare sunt însă frumoase...